

ARCHEOLOGISCH PROEFSLEUVENONDERZOEK
Oostnieuwkerksesteenweg
Roeselare

COLOFON

Opdracht:

Archeologisch proefsleuvenonderzoek
Aan de Oostnieuwkerksesteenweg te Roeselare

Opdrachtgever:

Mirom.
Oostnieuwkerksesteenweg 121
8800 ROESELARE

Opdrachthouder:

Antea Belgium nv
Roderveldlaan 1
2600 Antwerpen

T : +32(0)3 221 55 00
F : +32 (0)3 221 55 01
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB

Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer:

223719/cry

Datum:

3 september 2013

status / revisie:

eindrapport

Vrijgave:

Peter Vermeersch, contract manager

Controle:

Caroline Ryssaert, projectleider

Projectmedewerkers:

Caroline Ryssaert, projectleider
Aniana Verhoye, tekenaar
Fernand Vannieuwland, tekenaar

Wettelijk depotnummer:

D/2013/12.831/16

© Antea Belgium nv 2013

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUD

PROJECTFICHE	4
DEEL 1 INLEIDING	7
1 ALGEMENE INLEIDING	8
2 SITUERING	9
3 DOEL, JURIDISCH KADER EN METHODOLOGIE VAN DE STUDIE	11
3.1 DOEL	11
3.2 JURIDISCH KADER	11
3.3 METHODOLOGIE.....	11
4 GEOLOGIE EN BODEM	12
4.1 GEOLOGIE	12
4.2 GEOMORFOLOGIE	12
4.3 BODEMKAART	12
5 ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE CONTEXT	14
5.1 ARCHEOLOGISCHE CONTEXT.....	14
5.2 HISTORISCHE CONTEXT	15
5.2.1 FERRARISKAART	15
5.2.2 ATLAS DER BUURTWEGEN	16
DEEL 2 PROEFSLEUVENONDERZOEK	17
7 METHODE EN VERLOOP VAN HET PROEFSLEUVENONDERZOEK	18
8 BODEMOPBOUW	21
8.1 TYPE 1: AP-C1 –C2	21
8.2 TYPE 2 AP-C	21
9 ARCHEOLOGISCHE SPOREN	23
9.1 MIDDELEEUWEN.....	23
9.2 WOI	25
10 DISCUSSIE	31
DEEL 4 EVALUATIE EN ADVIES	34
BIBLIOGRAFIE	35
BIJLAGEN 36	

BIJLAGEN

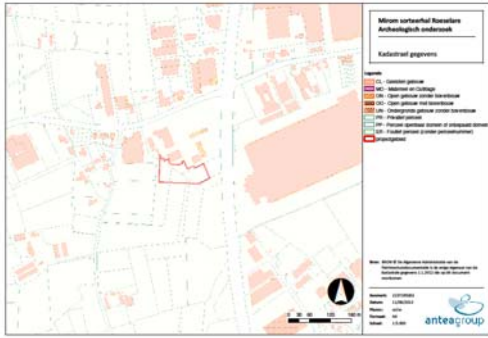
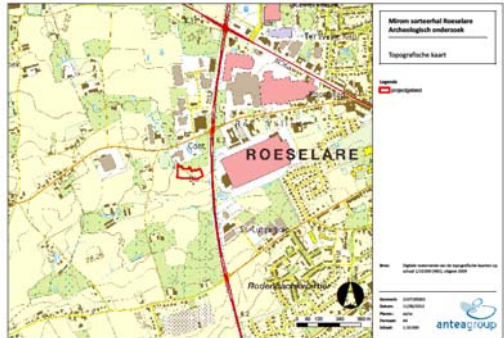
Bijlage 1	Vondstenlijst
Bijlage 2	Sporenlijst
Bijlage 3	Coupelijst
Bijlage 4	Foto - Inventaris
Bijlage 5	Overzichtsplan proefsleuvenonderzoek

PROJECTFICHE

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Opdrachtgever	<p>Mirom. Oostnieuwkerksesteenweg 121 8800 ROESELARE www.mirom.be T : 051/26.03.55 F : 051/26.03.52</p>
Uitvoerder	<p>Antea Belgium nv Roderveldlaan 1 2600 Antwerpen www.anteagroup.com T : +32(0)3 221 55 00 F : +32 (0)3 221 55 01</p>
Projectmedewerkers	<p>Caroline Ryssaert, Projectleider (ODIN) Wouter Van Goidsenhoven (Ruben Willaert)</p>
Wetenschappelijke begeleiding	<p>Willem Hantson RADAR Polenplein 15 8800 Roeselare 051/ 26 87 49 info@bieradar.be</p>
Bewaarplaats data en documentatie	<p>RADAR Polenplein 15 8800 Roeselare 051/ 26 87 49 info@bieradar.be</p>
Bewaarplaats vondsten en stalen	<p>Onroerend Erfgoed Buitendienst West-Vlaanderen Stadenstraat 39 8610 Kortemark-Zarren</p>
Projectcode	2013/194
Vindplaatsnaam	Roeselare Oostnieuwkerksesteenweg
Adres	Oostnieuwkerksesteenweg 121
Coördinaten	<p>60525, 182331 60645, 182326 60644, 182265 60518, 182278</p>
Kadastrale gegevens	<p>Afdeling: 4 Sectie: D Percelen: 708b, 709, 710, 711a, 720e</p>

	
Start- en einddatum	17 mei 2013
ONDERZOEKSOPDRACHT	
Bijzondere voorwaarden	<p>Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem:</p> <p>Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg</p>
Archeologische verwachtingen	<p>Er is weinig archeologische informatie beschikbaar over de regio. Het plangebied bestaat uit zandleemgronden op een zuidelijk gerichte helling, aan de windluwe zijde van een interfluvium (tussen de Mandel en het brongebied van de Klauwaartsbeek). Met de nabijheid van water vormt dit een ideale locatie voor bewoning en landbouw. Bij recent proefsleuvenonderzoek op het bedrijventerrein Roeselare West-Noord, ten noordwesten van het huidige plangebied, werden nederzettingssporen uit de volle en late middeleeuwen aangetroffen.</p> <p>Net buiten het plangebied bevindt zich een bunker uit WOI. Het plangebied zelf wordt doorsneden door de Flandern II – Stellung, waartoe deze bunker behoorde. Militaire sporen uit deze periode zijn dus zeker te verwachten. Deze maken integraal deel uit van het archeologische erfgoed</p>
Wetenschappelijke vraagstelling	<p>Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wat is de bodemopbouw? - in hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en wat vertelt dit over de intactheid van eventuele sporen? - zijn er antropogene sporen aanwezig? - hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

	<ul style="list-style-type: none"> - op welk(e) niveau(s) bevinden de sporen zich? - maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren? - behoren de sporen tot één of meerdere periodes? - is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, welke aspecten verdienen hierbij bijzondere aandacht? Welke zijn de onderzoeksvragen die door middel van een vervolgonderzoek moeten beantwoord worden?
Aanleiding onderzoek	Binnen het plangebied wordt een uitbreiding gerealiseerd van het afvalverwerkingscentrum van de MIROM.
Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden.
RAADPLEGING SPECIALISTEN	
Maarten Bracke (Monument)	Determinatie kogels

DEEL 1 INLEIDING

---

1   *Algemene Inleiding*

In opdracht van MIROM heeft Antea Group nv een archeologische prospectie, door middel van een proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd voorafgaand aan de bouw van een nieuwe shredderhal.

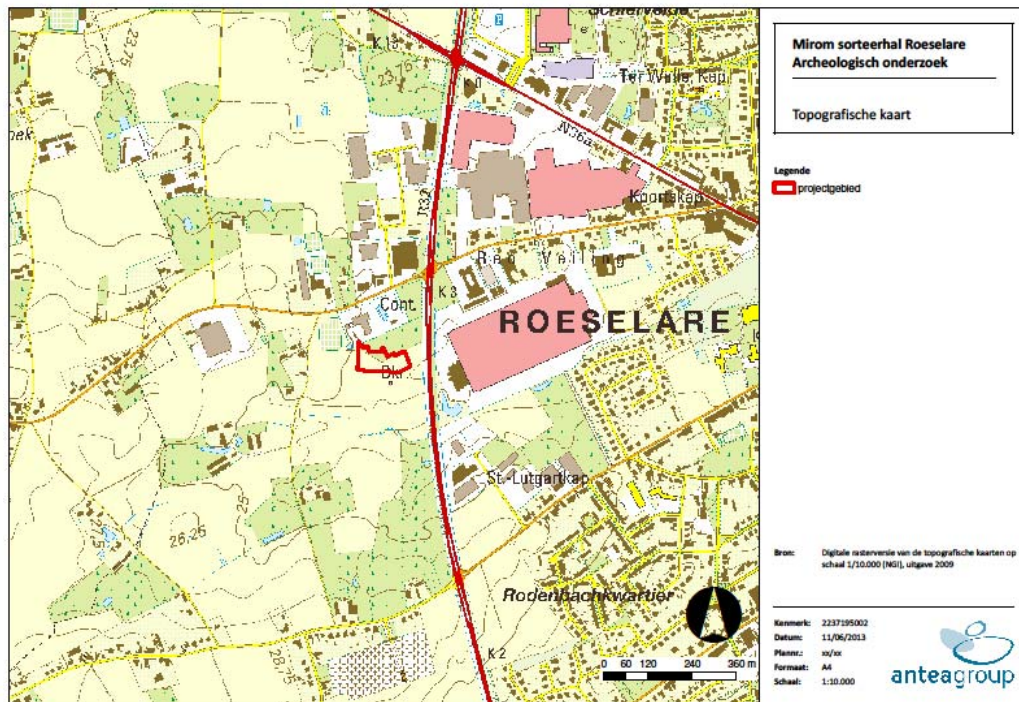
In het kader van het ‘archeologiedecreet’ (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd zullen worden.

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd door Caroline Ryssaert (Odin) en Wouter Van Goidsenhoven (Ruben Willaert), beiden in onderaanneming van Antea Group nv op 17 mei 2013. Het onderzoek en de daarop volgende verwerking en rapportage is uitgevoerd door Caroline Ryssaert.

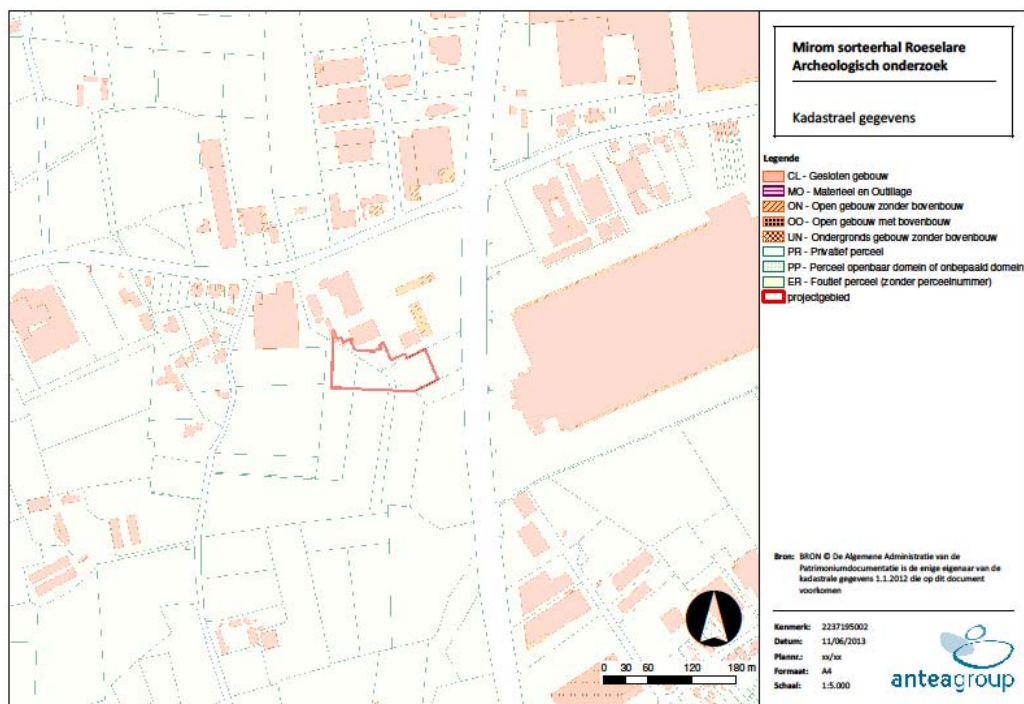
De administratieve begeleiding werd voorzien door de Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed (Jessica Vandevelde). De wetenschappelijke begeleiding werd voorzien door Willem Hantson van RADAR. De contactpersoon bij de opdrachtgever was Koen Van Overberghe.

2 Situering

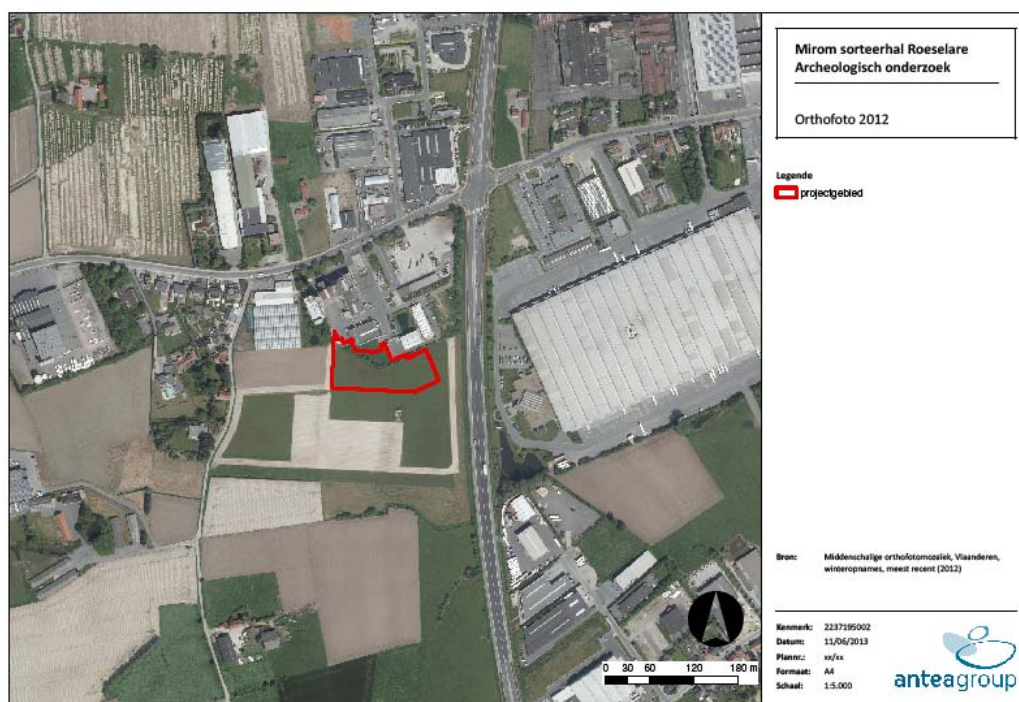
Het terrein is gelegen tussen de Oostnieuwkerksesteenweg en de R32, ten westen van Roeselare (provincie West-Vlaanderen). Het projectgebied is in totaal ca. 1 ha groot en is momenteel in gebruik als gras- en akkerland. Het bevindt zich tussen de Mandel en Klauwaartsbeek. Kadastraal handelt het om volgende percelen van afdeling 4, sectie D: 708b, 709, 710, 711a, 720^e.

Figuur 1 Topografische kaart met lokalisatie van het onderzochte terrein (rood)

Figuur 2 Kadasterkaart met lokalisatie van het onderzochte terrein (rood)

Figuur 3 Orthofoto met lokalitie van het projectgebied (rood)

3 Doel, Juridisch kader en methodologie van de studie

3.1 Doel

De onderhavige opdracht bestond uit het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek op het hierboven beschreven terrein.

Dit onderzoek richt zich op het in kaart brengen van de aan- of afwezigheid van eco- of artefacten die kunnen wijzen op menselijke activiteiten in het verleden. Voor de inventarisatie en waardering van zogenaamde sporensites – vindplaatsen die grondsporen bevatten van vroegere activiteiten, doorgaans vanaf de late steentijd tot en met de postmiddeleeuwse perioden, is de proefsleuvenmethode aangewezen. Deze methode spoort de archeologische indicaties op en tracht, onder andere met behulp van aanvullende kijkvensters en het beperkt couperen van sporen, uitspraken te doen met betrekking tot datering, functie, afbakening, densiteit en bewaringsgraad.

3.2 Juridisch kader

In het kader van het ‘archeologiedecreet’ (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd zullen worden.

Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd conform de eisen opgesteld door Onroerend Erfgoed en vastgelegd in de bijzondere voorschriften bij de vergunning voor een archeologisch proefsleuvenonderzoek te Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg.

3.3 Methodologie

Bij een archeologisch proefsleuvenonderzoek wordt de verstoorde bovengrond verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog. De graafwerken gebeuren door een kraan van minstens 21 ton op rupsbanden met tandenloze graafbak, waarvan de bakbreedte minstens 1,80m tot 2m bedraagt.

Binnen het onderzoeksgebied worden verschillende profielen opgeschoond, geregistreerd en beschreven zodoende de bodemopbouw te bestuderen en het archeologisch niveau te verifiëren. Het vlak wordt manueel opgeschaafd en sporen en vondsten worden aangekrast/geregistreerd. Dit gebeurt aan de hand van analoge fiches op het terrein. Alle sporen en ingrepen worden na afloop door een topograaf ingemeten. Van het onderzochte vlak wordt een digitale tekening (op schaal 1/100) gemaakt van de aanwezige sporen en structuren. De profielen worden digitaal ingetekend.

De resultaten van de veldcampagne worden weergegeven in onderhavig rapport. Ze worden geplaatst binnen hun geografische en archeologische context. Tot slot wordt een waardering en interpretatie opgesteld voor het onderzochte perceel.

4 Geologie en bodem

4.1 Geologie

De deklaag bestaat uit quartaire niveo-eolische afzettingen, wellicht daterend uit het Laat-Pleistoceen. Deze deklaag is ter hoogte van het projectgebied relatief dun. Het onderliggende Tertiair betreft het Lid van Kortemark (Formatie van Tielt). Het Tertiair bevindt zich op beperkte diepte. In de gepubliceerde boring kb20d67e-B34, iets ten westen van het projectgebied geplaatst, wordt het tertiair reeds op 0.5m onder het maaiveld gesitueerd. Ten oosten van het gebied wordt in boring kb20d67e-B20 het tertiair gesitueerd op 1.60m onder maaiveld.

4.2 Geomorfologie

Geomorfologisch behoort het studiegebied tot de Mandelvallei. Deze Mandelvallei heeft zich ingesneden in het interfluviale heuvelland ten westen van het Leiedal (ook “het cuetalandschap van CentraalWest-Vlaanderen” genoemd). (De Moor et al., 1996). Het betreft een zwakgolvend landschap, met diep ingesneden beekvalleien

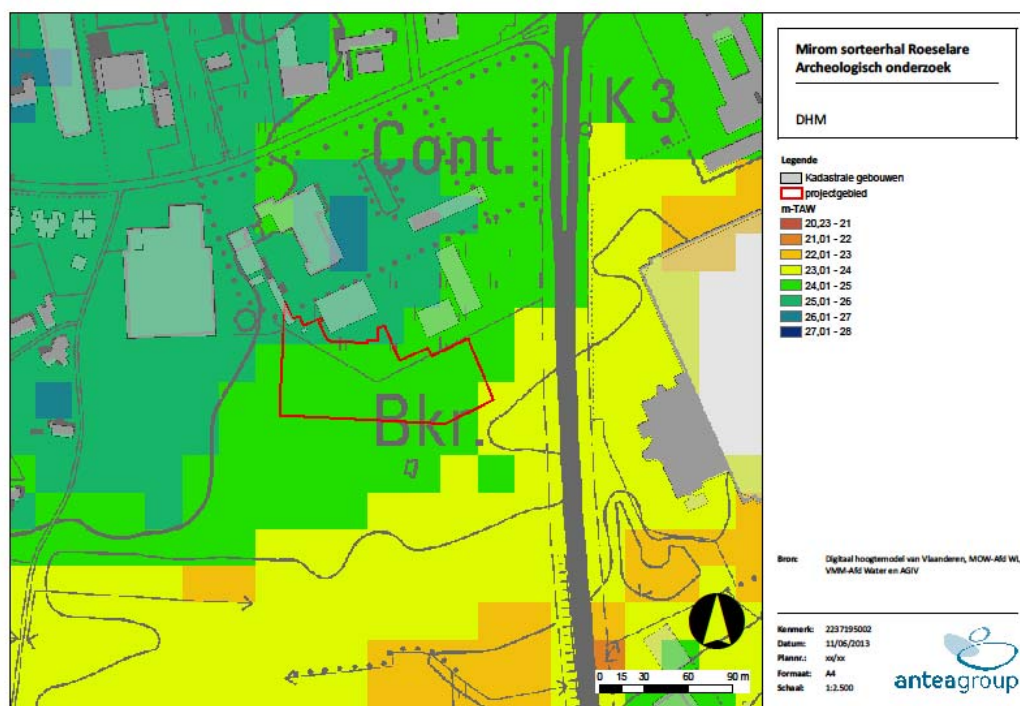
Het DHM Vlaanderen illustreert de ligging van het onderzoeksgebied, meer bepaald op een lager gelegen gedeelte van een helling (fig. 4).

4.3 Bodemkaart

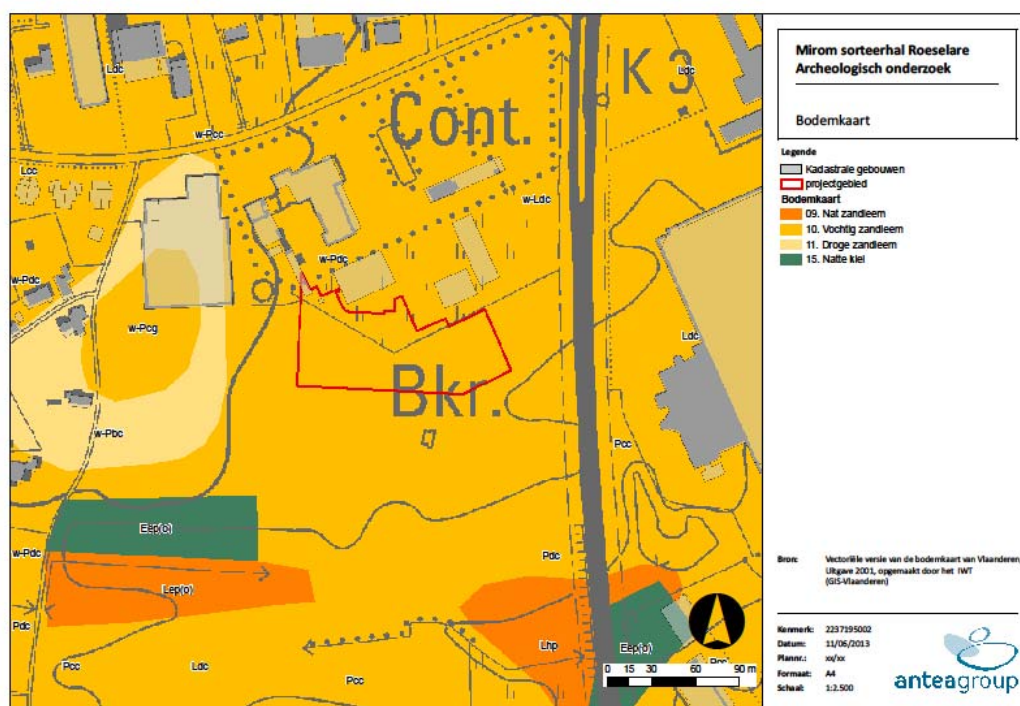
De bodemkaart geeft de bodemkenmerken, grondsoort, natuurlijke draineringklassen en horizontenopeenvolging weer van de bovenste 1,25 m t.o.v. het maaiveld. Ter hoogte van het onderzoeksgebied komen twee bodemtypes voor:

- w-Ldc: Matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont
- w-Pdc: Matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont

Figuur 4 Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (5 x 5m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood).

Figuur 5 Bodemkaart ter hoogte van het onderzoeksgebied

5 Archeologische en historische context

5.1 Archeologische context

De CAI of Centraal Archeologische Inventaris is een instrument ter beschikking gesteld door de Vlaamse overheid met als doel de inventarisatie van bekende archeologische vindplaatsen in Vlaanderen.

De inventaris toont een veelheid aan gekende vindplaatsen in de directe omgeving van het projectgebied. De meerderheid situeert zich op de zandrug waarop het onderzoeksgebied gelegen is en de zandrug ten noorden hiervan. In de alluviale vlakte zijn vooralsnog slechts enkele vindplaatsen gekend. Alle archeologische periodes zijn vertegenwoordigd in de brede omgeving.

Binnen het projectgebied of in zijn onmiddellijke omgeving zijn geen archeologische waarden gekend.

Ten noorden van het projectgebied werd recentelijk een vooronderzoek uitgevoerd door Gate. Hierbij kwam een vol- en laatmiddeleeuws cultuurlandschap aan het licht met onder meer sporen van een volmiddeleeuws erf en een baksteenoven.

Enkele meters ten zuiden van het onderzoeksgebied herinnert een bunker aan WOI. Deze maakt deel uit van de “Flanders II Stellung”, waarvan vermoed wordt dat deze linie ook dwars door het te onderzoeken terrein loopt. De “Flanders II Stellung” functioneerde voor het grootste deel als tweede verdedigingslinie in het achterland. Parallel hiermee, een 2-tal km ten westen ervan, loopt de “Flanders I Stellung”, waarvan nog enkele bunkers bewaard zijn o.m. ten westen van het projectgebied ter hoogte van de Vyvestraat¹.

Figuur 6 Aanduiding van de bunker (blauw) en vermoedelijke ligging van de “Flanders II Stellung” (bron: RADAR).

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213573>

5.2 Historische context

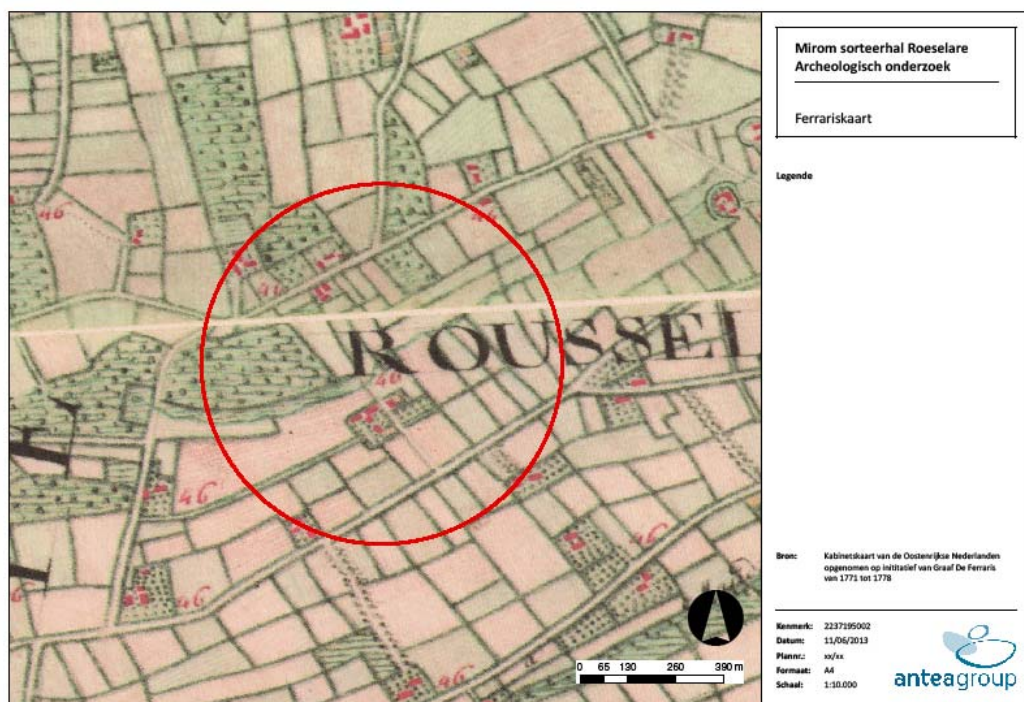
Hierna volgt een overzicht van het verzamelde historisch cartografisch materiaal ter hoogte van het onderzoeksgebied. Alle kaarten zijn georeferereerd. De context van het kaartmateriaal wordt telkens kort toegelicht.

5.2.1 Ferrariskaart

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden gekarteerd onder leiding van generaal Joseph-Jean-François graaf de Ferraris (1726 -1814). Deze eerste systematische grootschalige topografische kartering op schaal 1:11 520 (1771 – 1778) leidde tot een veelkleurig handschriftkaart –Kabinetkaart genaamd – in drie exemplaren waarvan de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel er één bezit.

De voorstelling van de bebouwing gebeurde in een aantal klassen. Waar in de stedelijke gebieden volledigheid onmogelijk was, werden in de rurale zones de individuele fysische elementen van het landschap gedifferentieerd. Het bodemgebruik werd voorgesteld in een beperkt aantal klassen, waarbij het militaire nut van de klassen duidelijk is (bossen al dan niet met kreupelhout, bebouwde-onbebouwde gronden, hagen,...).De memoires van toelichting geven verder commentaar over de teelten en het potentiële bodemgebruik. Daarnaast besteedt de kaart aandacht van het wegnnet, waarbij de memories van toelichting de seizoensgebonden bruikbaarheid beschrijven. De mijnbouw en industriële verwerking wordt in kaart gebracht met toelichtingen in de memoires (<http://www.ngi.be>).

In de 18de eeuw lijkt het terrein volledig ingenomen te zijn door een relatief open bos. Ten zuiden van het gebied is de Klauwaartbeek duidelijk te herkennen. Ook de Oostnieuwkerksesteenweg, ten noorden ervan, heeft dezelfde ligging als tegenwoordig.

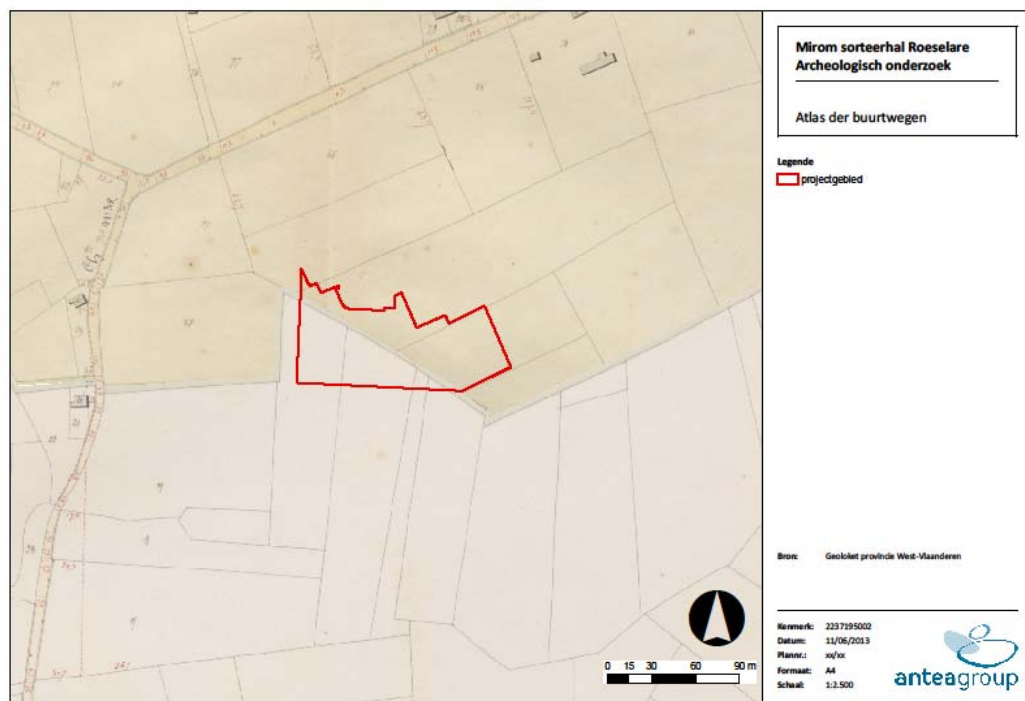

Figuur 7 Uitsnede Ferrariskaart met aanduiding onderzoeksgebied (Koninklijke Bibliotheek van België 2011). Een exacte georeferentie blijkt moeilijk. Het gebied bevindt zich wellicht net ten westen van de letter 'R'.

5.2.2 Atlas der buurtwegen

De Atlas der buurtwegen werd opgemaakt ter uitvoering van de wet van 10 april 1841, die de gemeentes verplicht een inventaris op te stellen van alle buurtwegen die op dat ogenblik op hun grondgebied bekend zijn. De buurtwegen werden in kaart gebracht in een atlas der buurtwegen, met een beschrijving van de betrokken percelen en hun eigenaars (<http://www.gisoost.be>).

De gegevens op deze kaart stemmen vrij goed overeen met de huidige kadastrale situatie. De loop van de Klauwaartbeek is enkel te herkennen aan de wat onregelmatige vorm in de percellering ten zuiden van het onderzoeksgebied. De terreinen zelf zijn opgedeeld in relatief smalle, lange percelen en worden als landbouwareaal gebruikt.

Figuur 8 Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen met aanduiding onderzoeksgebied

DEEL 2   PROEFSLEUVENONDERZOEK

---

7 *Methode en verloop van het proefsleuvenonderzoek*

Het veldwerk met betrekking tot het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 17 mei 2013. Over het plangebied werden 6 sleuven aangelegd. De inplanting van de sleuven is gekozen in functie van de vermoedelijke ligging van de “Flandern II” linie. Sleuven 3 en 4 zijn hierop dwars georiënteerd. Omwille van de aanwezigheid van een afsluiting en haag die het perceel 720e begrenzen, is geopteerd om de sleuven 1-2 en 5-6 hier parallel mee aan te leggen. Op deze manier kon het terrein maximaal onderzocht worden.

Op perceel 720e is uiteindelijk geopteerd om geen onderzoek uit te voeren. De tip van het perceel, dat eveneens tot het onderzoeksgebied hoort, situeert zich binnen het huidige areaal van de Mirom-site. Bij de bouw van de verbrandingsoven werd deze zone een aantal meter opgehoogd. Het is niet duidelijk in welke mate het terrein voorafgaandelijk werd vergraven. Deze zone was moeilijk bereikbaar. Dit gegeven, samen met het feit dat tijdens het proefsleuvenonderzoek, uitgezonderd de WOI-sporen en grachten, geen sporen werden aangetroffen, leidde tot de beslissing om er geen onderzoek te verrichten.

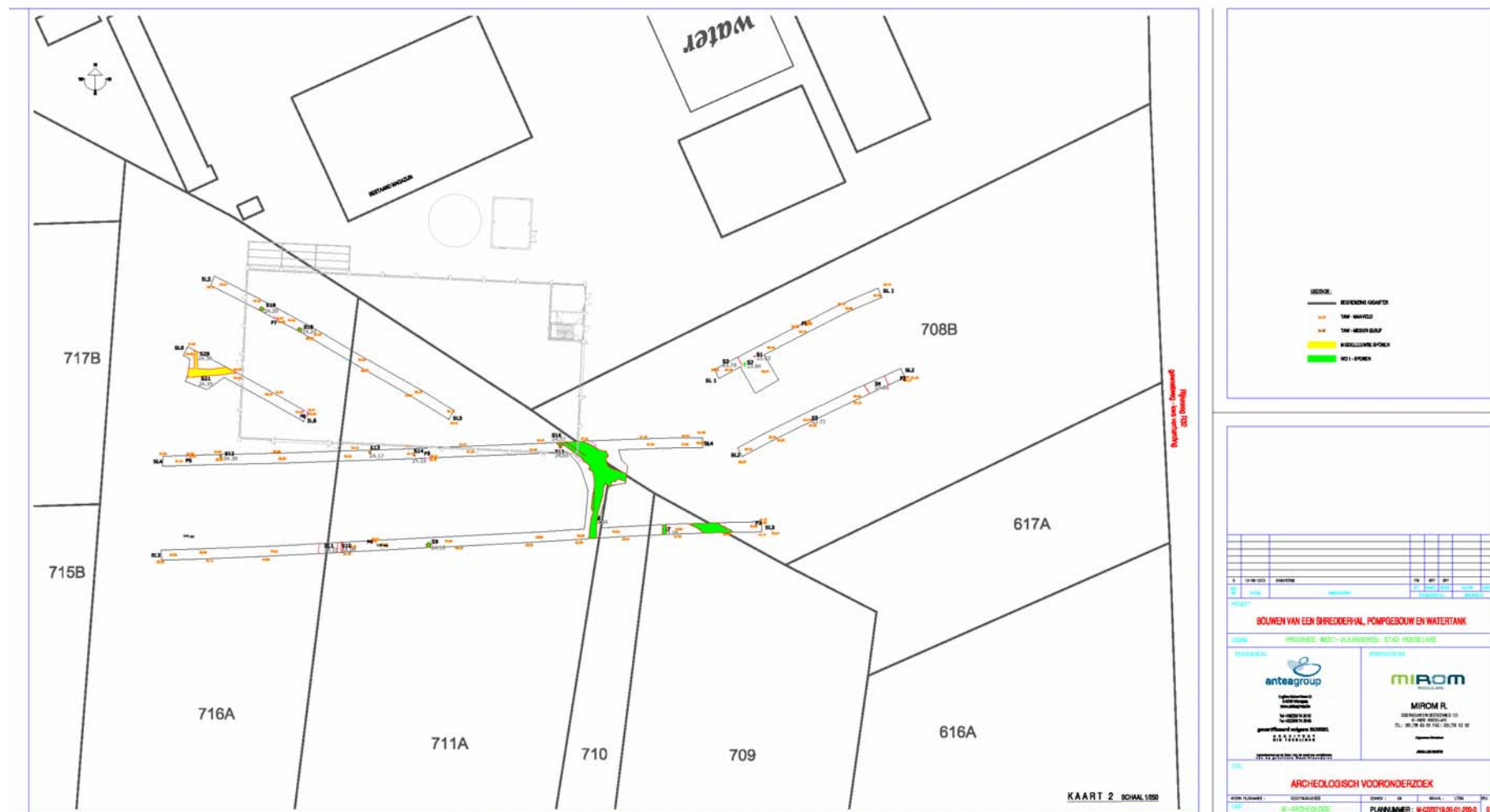

Figuur 9 Sfeerbeeld tijdens de graafwerkzaamheden

Figuur 10 Proefsleuf 3 met op de achtergrond een bunker uit WOI

Figuur 7.2 Grondplan van het proefsleuvenonderzoek met aanduiding van de gedetecteerde relicten. Dit grondplan is tevens te vinden in A3 in bijlage 5.

Alle parallelle sleuven bezitten een tussenafstand van maximaal 15 meter. Ter hoogte van sleuf 1 werd een kijkvenster aangelegd omwille van spoor 1 dat als mogelijk paalspoor was geïnterpreteerd. Dit kijkvenster leverde geen bijkomende sporen op. Spoor 1 bleek, na couperen, een natuurlijk spoor te zijn. Tussen sleuven 3 en 4 werd een brede dwarssleuf gegraven zodat een loopgracht, sporen 8 en 17, beter in beeld kon gebracht worden. Ook sporen 20 en 21 in sleuf 6 werden verder vrij gegraven door middel van een kijkvenster zodat hun onderlinge relatie kon onderzocht worden.

Een archeoloog stond in voor de begeleiding van de kraan, alsook het opschonen van het vlak en de profielen evenals het aankrassen van sporen en vondsten. Een tweede archeoloog volgde en registreerde deze zaken met een sporenfiche. Vervolgens werden sporen en profielen gefotografeerd. Vondsten werden onmiddellijk in gripzakken opgeborgen, terwijl sporen werden aangeduid met een plastic fiches met vermeldingen van nummer. Deze werden aansluitend door een topograaf ingemeten met behulp van een gps/total station, met inbegrip van alle ingrepen.

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 0.8 ha.

8 Bodemopbouw

Op basis van het archeologisch proefsleuvenonderzoek, is het mogelijk een gedetailleerd beeld te beschrijven van de bodemopbouw. In totaal werden 8 profielen aangelegd verspreid over het onderzochte terrein. *Grosso modo* kunnen twee profieltypes worden geïdentificeerd. Het verschil tussen beide heeft te maken met de dikte van de zandlemige toplaag. In de oostelijke zone blijkt die toplaag dikker te zijn. Onder de geroerde ploeglaag werd een onverstoorde zandlemige laag geregistreerd. In de centrale en westelijke zone blijkt het zandleem quasi volledig opgenomen te zijn in de ploeglaag en direct op het tertiaire sediment te liggen.

8.1 Type 1: Ap-C1 –C2

Dit profieltype werd slechts in sleuf 1 en sleuf 2 aangetroffen. Onder de ploeglaag (Ap) werd een lichtbruine zandleem aangetroffen. Deze quartaire sedimenten bevinden zich direct op licht bruingrijze klei vermengd met zandlemig materiaal, wat als tertiaire afzettingen kan geïnterpreteerd worden.

Figuur 11 Bodemprofiel sleuf 1, profiel 1

8.2 Type 2 Ap-C

Dit bodemprofiel werd aangetroffen in de meeste sleuven. De quartaire zandlemige toplaag is volledig opgenomen in de ploeglaag. De toplaag bevindt zich onmiddellijk op het tertiaire sediment waarvan het uitzicht sterk varieert. Het gaat om grijsgroen kleig sediment, vaak vermengd met bruin lemig materiaal en doorspekt met gley-verschijnselen. In het tertiaire sediment komen heel wat vuursteenknollen voor die sterk aangetast blijken door de vorst. Het geroerde uitzicht van dit sediment lijkt er op te wijzen dat het om verplaatst materiaal gaat. In één profiel (profiel 6) werd op een diepte van 70cm onder maaiveld kleihoudende leem aangetroffen dat horizontaal gelaagd voorkwam.

Figuur 12 Bodemprofiel 3, sleuf 3

Figuur 13 Bodemprofiel 6, sleuf 4

9 *Archeologische sporen*

Tijdens het proefsleuvenonderzoek te Roeselare-Oostnieuwkerksesteenweg werden in totaal 21 sporen geregistreerd. Het geroerde karakter van de tertiaire sedimenten gaf op het eerste zicht een zeer heterogeen uitzicht van het archeologisch vlak dat zich grotendeels op dit niveau bevond. Dit had echter weinig invloed op de zichtbaarheid van de sporen, die over het algemeen scherp begrensd en duidelijk herkenbaar waren. De relatief jonge datering – *in se* WOI – van een groot aantal van hen speelde hier uiteraard ook een rol.

Wel werden een aantal vaag begrensde sporen in eerste instantie als archeologisch spoor geregistreerd, die na controle een natuurlijke oorsprong bleken te hebben. Het gaat om sporen S1, S3 en S5. Spoor S4 werd tijdens het veldwerk als natuurlijk spoor geregistreerd, maar na analyse houden we rekening met de mogelijkheid dat het een loopgracht betreft.

Perceelsgrachten en recente sporen buiten beschouwing gelaten, kunnen de aangetroffen sporen chronologisch toegewezen worden aan een middeleeuwse fase en aan de Eerste Wereldoorlog. We bespreken ze hieronder chronologisch.

9.1 *Middeleeuwen*

Slechts 2 sporen kunnen tot deze fase toegekend worden. Het gaat om een greppel S20, gekenmerkt door een grijsbruine vulling met roestvlekken en met een noordzuid oriëntatie. Deze greppel sluit aan bij een daarop haaks georiënteerde gracht, S21, die een lichtgrijsbruine vulling heeft met zwarte vlekken. Beide structuren hebben een duidelijke aflijning.

Spoor 21 vertoont in doorsnede een komvormig profiel met afgevlakte bodem. In de vulling zitten ijzerconcreties, houtskoolspikkels, een aantal kleine baksteenfragmenten en onderaan een concentratie aan aardewerkfragmenten. Het betreft 40 fragmenten rood gebakken aardewerk. Ze hebben een fijn zandig baksel met chamotteverschraling. Aan de binnenzijde blijkt een beige glazuur slecht bewaard te zijn. De buitenzijde vertoont vaak zware roetsporen. Één fragment vertoont een aanzet tot een standvoet, een ander fragment toont de aanzet naar een oor of handvat. Wellicht horen beide fragmenten tot het type van de “grape”, een laatmiddeleeuwse kookpot. Gezien de afwezigheid van glazuur op de buitenzijde van de kookpot, vermoeden we dat het om een vroege vorm gaat.

Op basis van dit aardewerkensemble plaatsen we beide structuren in de 13de-14de eeuw.

Figuur 14 Vlakfoto van sporen 20 en 21

Figuur 15 Spoor 21 in coupe. Onderaan zijn de aardewerkfragmenten te zien.

9.2 WOI

Sporen, toegekend tot deze periode, kunnen *grosso modo* herleid worden tot 2 types: ofwel gaat het om loopgrachten ofwel betreft het obusinslagen.

In diverse sleuven zijn sporen van obusinslagen aangetroffen (sporen 2, 9, 15, 12, 13, 18 en 19). Ze kenmerken zich door een min of meer ronde vorm waarin Shrapnelfragmenten worden aangetroffen. Er werden in de proefsleuven geen niet-ontplofte projectielen aangetroffen. De resten van de ingeslagen obussen waren dermate gefragmenteerd dat een verdere analyse niet mogelijk bleek.

In Sleuven 3 (S8) en 4 (S16-17) werd een loopgracht gedetecteerd. Deze vertoont in het zuiden van het projectgebied een noord-zuid oriëntatie, maar buigt richting de Oostnieuwkerksesteenweg af naar het noordwesten. Ter hoogte van dit buigpunt vertrekt een kleinere zijtak naar het zuidoosten. Vermoedelijk sluit deze aan bij S6 in sleuf 3. Opvallend, maar niet verrassend, valt het tracé van de loopgracht min of meer samen met de perceelsgrenzen. Mogelijk heeft men een bestaande perceelsgracht uitgebouwd tot verdedigingsstructuur. Plaatselijk kon vastgesteld worden dat de loopgracht insneet in een oudere structuur, wat mogelijk de vroegere perceelsgracht was. Het integreren van bestaande grachttracés in de loopgrachten was een bekend gebruik (mondeling info Willem Hantson). Op deze loopgracht zijn 2 coupes geplaatst. Eén ter hoogte van sleuf 4 en één ter hoogte van sleuf 3. Het profiel was enigszins verstoord door de aanleg van een draineringsbuis. Ze blijken een asymmetrisch profiel te hebben met aan de westelijke zijde een rechte insteek, vervolgens vlakke bodem en aan de andere zijde een geknikt profiel.

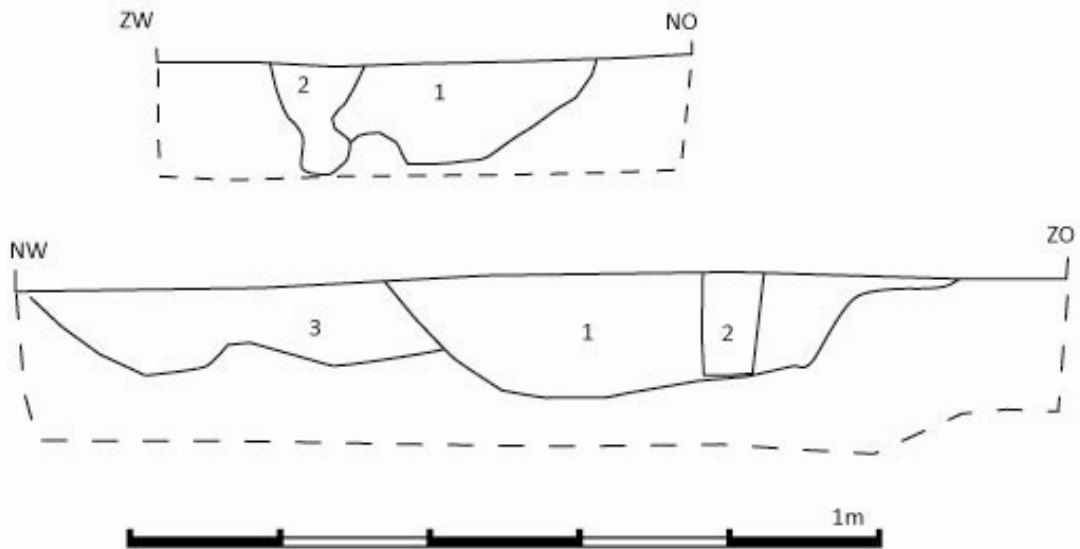
Figuur 16 Obusinslag – spoor 9

Figuur 17 (rechts) Obusinslag, spoor 18

S 8/17

Figuur 18 Coupetekeningen van de loopgracht (spoor 8/17). 1: bruingrijs, matig geel gevlekt, loopgracht; 2: verstoring, aanleg drainagebuis; 3: grijs, matig geel gevlekt, weinig houtskool, mogelijk oude gracht.

Ook spoor 7 wordt, onder voorbehoud, als loopgracht geïnterpreteerd. In coupe vertoont dit spoor namelijk een vlakke bodem en een rechte insteek, wat niet strookt met een interpretatie als gracht of greppel. De vulling is bovendien sterk geroerd en heterogeen. De aflijning in het vlak is vaag.

In sleuf 2 werd een lineair spoor met noordwest-zuidoost verloop geregistreerd. In eerste instantie werd dit spoor als natuurlijk geïnterpreteerd omwille van de vage aflijning en heterogene vulling. Aangezien ook de aangetroffen loopgrachten lokaal een onregelmatige en vage aflijning vertonen, kan een interpretatie als loopgracht evenmin helemaal uitgesloten worden.

In de loopgracht S8-S17 werden met behulp van metaaldetectie 12 kogelfragmenten aangetroffen. Ze zijn matig goed bewaard en behoren allemaal tot hetzelfde type. Het gaat in alle gevallen om Duitse patronen, kaliber 7,92 x 57mm, gebruikt bij het standaard Mauser geweer. Deze patronen zaten per vijf op één clip.

Op één van de fragmenten kon volgende inscriptie achterhaald worden:

15/S67/S/??

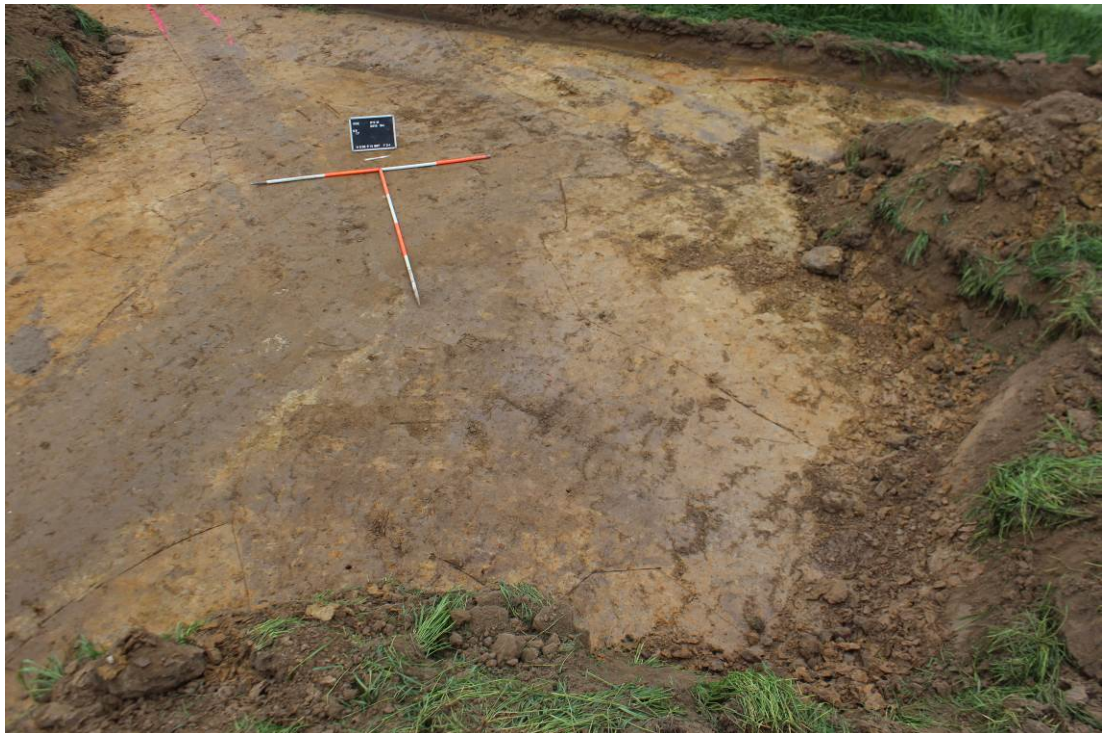
15: Gemaakt in het jaar 1915

S67: Huls gemaakt uit 67% koper

S: *Königliches Munitionsfabrik* in Spandau

cijfer 1 tot 12: aanduiding fabricagemand

Het gaat met andere woorden om vroeg gemaakte munitie. Maar gezien de positie van de stelling in het hinterland kan deze munitie in principe gans de oorlog afgevuurd en gebruikt zijn. De geleverde voorraden gingen immers langer mee in het hinterland.

Figuur 19 sporen 8-17, die een loopgracht vormen, in vlak

Figuur 20 Spoor 8 in vlak

Figuur 21 Coupe ter hoogte van sleuf 4 op sporen 8-17

Figuur 22 Coupe ter hoogte van sleuf 3 op sporen 8-17

Figuur 23 Spoor 7, wellicht een loopgracht, in doorsnede.

Figuur 24 Spoor 7 in vlak.

Figuur 25 één van de kogels, aangetroffen in de loopgracht.

Figuur 26 Verzameling van kogels, op de voorgrond een detailbeeld van de inscripties die op de bodem aanwezig zijn.

10 *Discussie*

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn, uitgezonderd een middeleeuwse gracht en greppel, enkel WOI sporen aangetroffen.

De middeleeuwse sporen kunnen op basis van het aardewerk wellicht in de 13de-14de eeuw gedateerd worden. Ze lijken niet geassocieerd met nederzettingssporen, althans op het onderzochte perceel. Mogelijk getuigen ze eerder van een ruraal gebruik, of dient een middeleeuwse aanwezigheid op de aangrenzende percelen gezocht te worden.

WOI heeft dan weer een behoorlijke impact gehad op het terrein. Dit dient niet te verwonderen gezien de nabijheid van een bunker en de aanname voorafgaand aan het onderzoek dat de “Flandern II stelling” het onderzoeksterrein doorkruiste. De aangetroffen loopgrachten volgen ten dele de reeds aanwezige perceelsgrachten, wat wellicht ook het geval zal zijn voor de percelen ten zuiden van het onderzoeksgebied. Deze percelen worden in de toekomst mogelijk ook ontwikkeld.

De loopgrachten zijn niet diep bewaard, maar sporen van grootschalige erosie of afgraving ontbreken. Wellicht werden ze niet diep gegraven, wat niet dient te verwonderen gezien hun positie in het hinterland.

De aanwezigheid van een niet gering aantal sporen van obusinslagen en kogels binnen de loopgrachten wijst erop dat er daadwerkelijk strijd is gevoerd. Dit dient wellicht ofwel aan het begin van de oorlog of op het einde ervan gesitueerd te worden, wanneer we weten dat deze stellingen aangevallen werden. De periode ertussen bevond de linie zich immers in het hinterland en waren gevechten beperkt.

Gezien de datering van de kogels (1915) lijkt een relatie met het grote eindmassief, opgestart eind september 1918, logisch. Op 28 september begon de grote slag, met de Belgen ten noorden van de weg Ieper-Zonnebeke en de Britten ten zuiden ervan. De Belgen slaagden erin hun linies te verleggen tot aan de westrand van Roeselare. Daar viel het offensief stil, wachtend tot de artillerie haar stukken dichtbij kon brengen. De goed gecamoufleerde “Flandern II stelling” was één van de redenen dat het offensief voorlopig stilviel. Op 14 oktober startte de tweede fase van het eindoffensief en werd Roeselare definitief bevrijd. Mogelijk getuigen de impactsporen op de bunker direct aan deze gebeurtenissen.

Naast de loopgrachten en obusinslagen, zijn geen andere sporen herkend die getuigen van militaire activiteiten. Er werden geen aanwijzingen voor kampement of opslagplaatsen aangetroffen, net zomin als afvalkuilen. De loopgrachten bleken grotendeels uitgeruimd te zijn. Uitgezonderd munitiefragmenten, waren ze opvallend leeg.

Of dit ook het geval is voor de structuren op de aangrenzende percelen, staat niet vast. Een bezoek van de bunker leerde in ieder geval dat in deze structuur mogelijk nog resten en afval bewaard zijn. Dat bleek o.m. door de aanwezigheid van een intacte obus en medicijnflesjes. Een opvallend element was een betonblok in de vorm van een houten vat. Cement werd in dergelijke vaten naar het front vervoerd om bunkers uit te bouwen. Maar als onderweg of in afwachting van gebruik vochtig werden, hardden ze uit (mondelinge info Willem Hantson). Het hout is ondertussen verdwenen, maar de betonblokken zijn gebleven. Sporen van kogel- en granaatinslagen aan de oostelijke zijde – de ingangspartij – getuigen eveneens van intensieve gevechten.

Figuur 27 Beeld op de bunker, met op de achtergrond het onderzoeksgebied.

Figuur 28 De oostelijk gelegen ingangspartij vertoont zware beschadiging ten gevolge van beschietingen.

Figuur 29 Interieur van de bunker: deze werd gebruikt voor het dumpen van huishoudelijk afval. Tussen dit afval blijken echter ook oudere gebruiksvoorwerpen, naast munitie voor te komen.

DEEL 4 EVALUATIE EN ADVIES

Het projectgebied aan de Oostnieuwkerksesteenweg werd door middel van 6 proefsleuven en 3 kijkvensters archeologisch onderzocht. In totaal werd 11,7 % van de totale oppervlakte blootgelegd (0.8 ha). Hierbij kwamen sporen en vondsten uit verschillende periodes aan het licht. Meer bepaald de middeleeuwse periode en de Eerste Wereldoorlog.

Hierna volgt het advies op basis van de resultaten van dit onderzoek. De uiteindelijke beslissing wordt bepaald door het Agentschap Onroerend Erfgoed, in overleg met de wetenschappelijke begeleiding (RADAR).

Wat de **middeleeuwse periode** betreft, werden enkel een **gracht** en greppel aangetroffen. Gezien het beperkte aantal sporen en de afwezigheid van paalsporen en/of (afval)kuilen, adviseren wij hier geen verder onderzoek.

Uit de **WOI periode** zijn heel wat meer relictten aangetroffen. Het gaat om **impactsporen** en **munitieresten** die wijzen op gevechtssituaties, wellicht te plaatsen op het einde van de oorlog. Daarnaast zijn een aantal restanten van **loopgrachten** aangetroffen. Deze volgen de loop van de oude perceelsgrachten.

Tijdens het onderzoek werden de loopgrachten onderzocht door middel van een kijkvenster en een aantal coupes. Het vooronderzoek heeft grotendeels de lay-out van de loopgrachten binnen het onderzoeksgebied blootgelegd, evenals - door middel van de coupes - in doorsnede onderzocht. Gezien het feit dat de loopgrachten geruimd zijn, lijkt vervolgonderzoek minder wenselijk. Dit zal immers weinig kenniswinst opleveren.

Antea Group adviseert met andere woorden de **vrijgave** van het terrein.

Wel is het wenselijk om een aantal **aandachtspunten** mee te nemen wanneer de terreinen verder ontwikkeld zullen worden. Zo is de relatie tussen de locatie van de loopgrachten en de perceelsgrenzen er één van. Ten tweede dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van munitie. Hoewel binnen het onderzoeksgebied enkel ontplofte munitie werd aangetroffen, kan dit niet uitgesloten worden voor de niet-onderzochte delen. De aanwezigheid van munitie binnen de bunker is een vaststaand feit. Daarnaast is het mogelijk dat dichterbij de bunker opslag plaatsvond.

We wijzen eveneens op het belang van de nabijgelegen bunker, zowel als erfgoedrelict als omwille van zijn archeologische informatiewaarde, onder meer door de aanwezigheid van vondsten binnen de bunker. Het is bovendien wenselijk een breder inzicht te krijgen in de lay-out van de overige verdedigingsstructuren van de Flandern II Stellung in de omgeving van de bunker.

Op de aangrenzende percelen dient aandacht besteed te worden aan de mogelijke aanwezigheid van bewoning uit de middeleeuwen die aansluit bij de aangetroffen gracht/grape.

BIBLIOGRAFIE

SIBRECHT RENIERE & JASPER DECONYNCK & WOUTER BEEK, 2012. roeselare west-noord. rapportage van het archeologisch vooronderzoek, 26 maart-5 mei 2012. GATE RAPPORT 41

INTERNETBRONNEN

AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE 2013: *Bodemkaart*, in: Agiv (online) <http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart>.

CAI 2013 : *Centrale Archeologische Inventaris*, in: CAI (online) <http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2013 : *Kabinetskaart van de Oostenrijke Nederlanden*, in: KBR (online) http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.

INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED, 2013: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>

BIJLAGEN

BIJLAGE 1	VONDSTENLIJST
BIJLAGE 2	SPORENLIJST
BIJLAGE 3	COUPELIJST
BIJLAGE 4	OVERZICHTSPLAN PROEFSLEUVENONDERZOEK

Bijlage 1   Vondstenlijst

Nr	Sleuf	Spoor	Aard	aantal	datering
2	3/4	7/18	Kogelfragmenten	14	WOI
1	6	21	Rood aardewerk	40	ME

Bijlage 2 Sporenlijst

projectnaam		: Roeselare - Oostnieuwkerksesteenweg										datum	
projectcode		: 2013/194										beschrijver	
sleuf nr.	spoor nr.	Lithologie	bijmenging	Kleur	TK	VLK	Overige kenmerken	inclusies	vorm	archeo	Interpretatie	type	opmerkingen
1	1	zandleem		gr	br				afgerond vierkant			natuurlijk	
1	2	zandleem	klei	dgr					onregelmatig		WOI		
1	3	zandleem	klei	br	gr	wit	Fe, BST BST					natuurlijk	
2	4	zandleem	klei	br	ge	gr			lineair			gracht	
2	5	zandleem	klei	dgr	br				rond		recent	natuurlijk	
3	6	zandleem	zand	br	gr		Sw/Sxx		lineair			gracht	
3	7	zandleem	zand	dbr	dgr	ge	Sxx/BST		lineair			greppel	
3	8	zandleem	zand	dbr			HK-, kogels		lineair		WOI	loopgrac	
3	9	zandleem	zand	br			HK-		amorf	KL?			
3	10	zandleem	zand	br			HK+, BST		lineair			greppel	
3	11	zandleem	zand	br			HK, BST, NST		lineair			gracht	
4	12	zandleem	zand	dbr	gr		Fe		rond		WOI	krater	
4	13	zandleem	zand	dbr	gr		Fe		rond		WOI	krater	
4	14	zandleem	zand	dbr	gr		NST		rond	PK?			
4	15	zandleem	zand	br	gr		NST		rond	PK?			
4	16	zandleem	zand	gr	br		NST		ovaal	KL?			oversneden door S17
4	17a	zandleem	zand	dbr	gr		NST		lineair		WOI	loopgrac	
4	17b	zandleem	zand	dbr	dgr	ge	NST		lineair		WOI	loopgrac	sterk geroerd
5	18	zandleem		dbr			Fe, Cu, BST		rond	KL	WOI		
5	19	zandleem	zand	dbr	lgr		Fe		rond	KL	WOI	krater	
6	20	zandleem	zand	br	gr	or	Fe		lineair		ME	greppel	
6	21	zandleem	zand	br	lgr	zw	Fe, HK, BST		lineair	aw	ME	gracht	

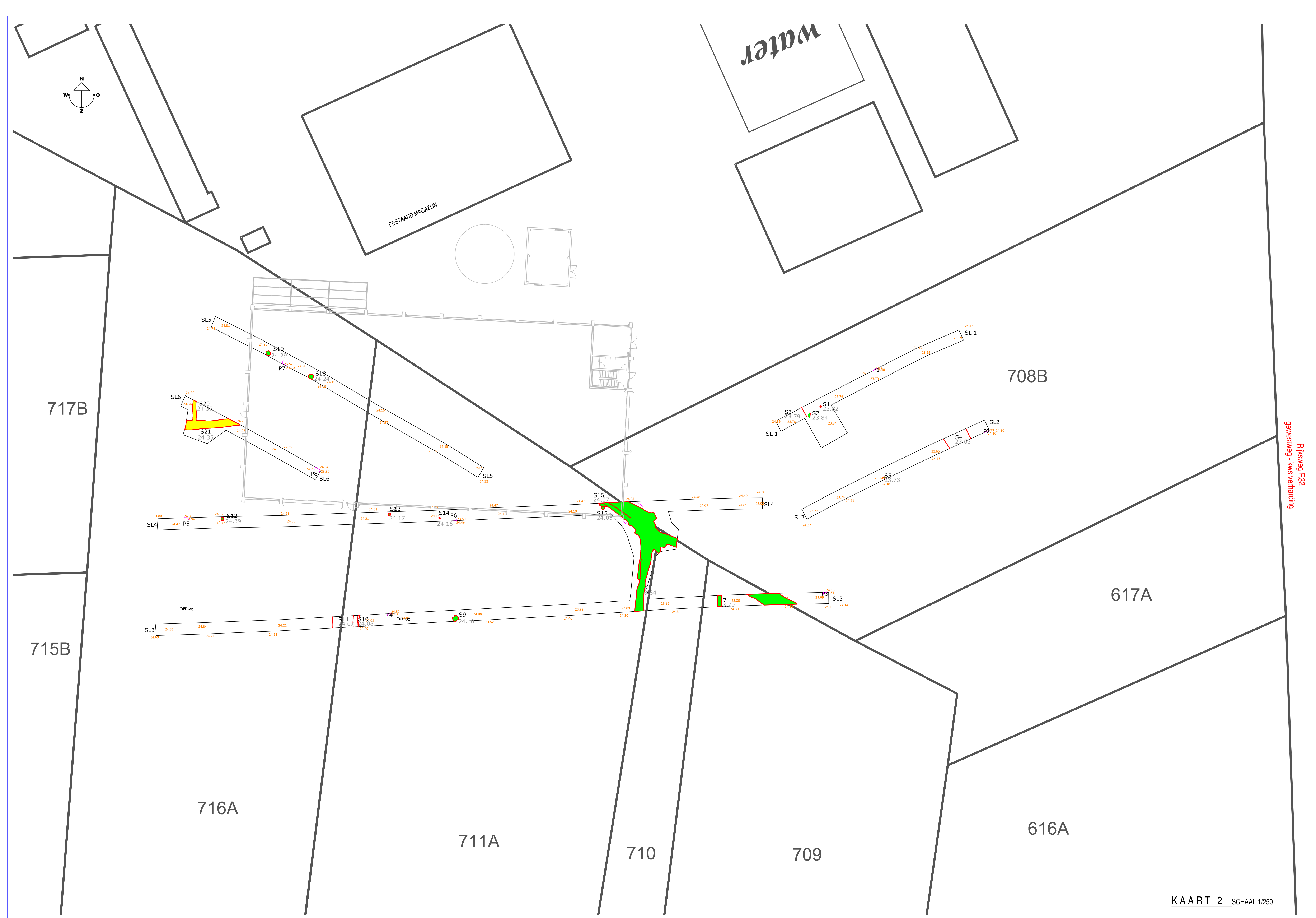
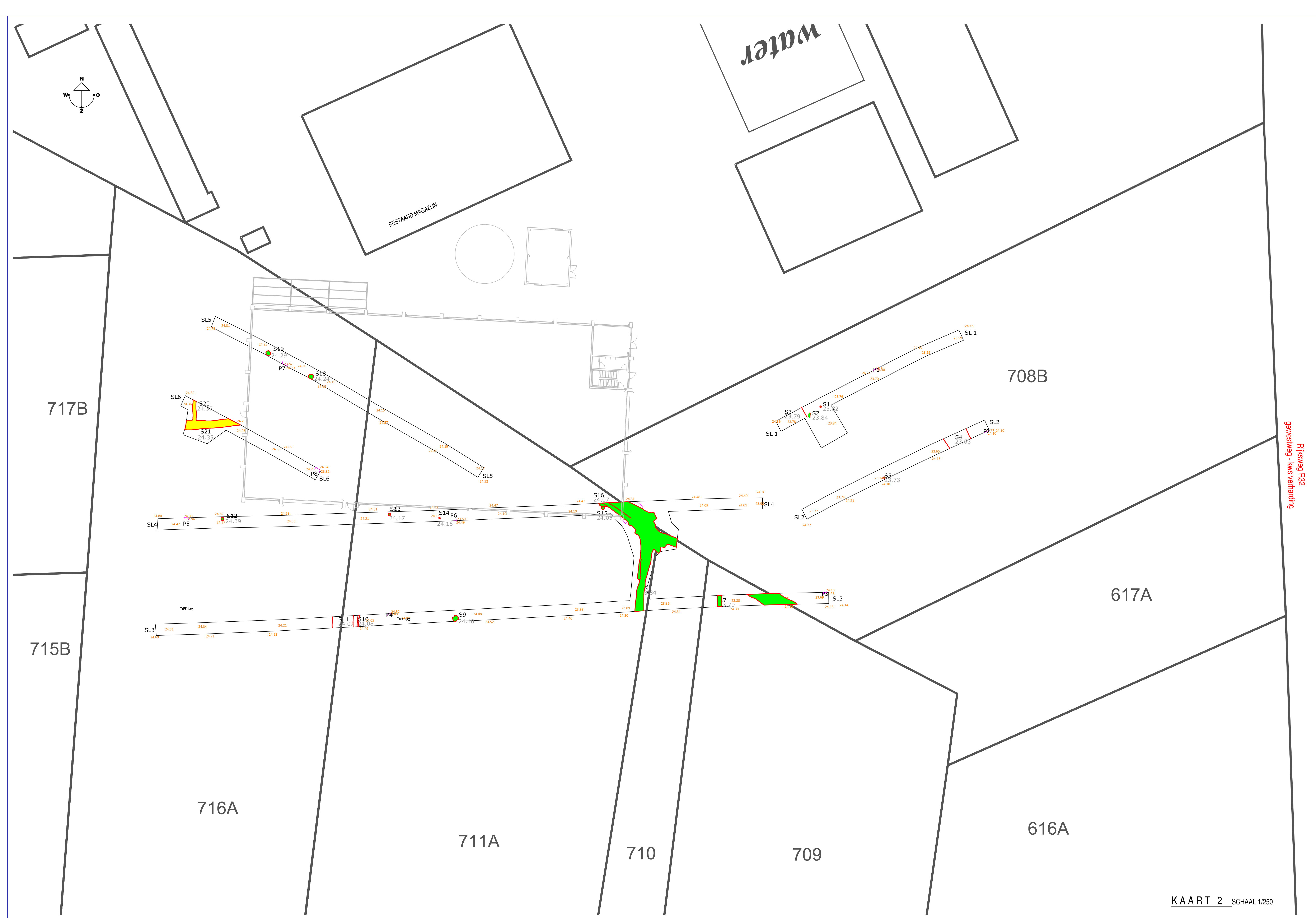
Bijlage 3   Coupelijst

Sleuf	Spoor	coupe
3/4	7/18	NO/ZW
3/4	7/18	NW/ZO
6	21	N/Z
3	7	OW
1	1	NZ

Bijlage 4   Overzichtsplan proefsleuvenonderzoek

LEGENDE:

	BEGRENZING KADASTE
	TAW - MAAI/VELD
	TAW - MIDDEN SLEUF
	MIDDELEEUWSE SPOREN
	WO 1 - SPOREN

[illegible]

BOUWEN VAN EEN SHREDDERHAL, POMPGEBOUW EN WATERTANK

LIGGING PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, STAD ROESELARE

Eugène Bekerslaan 61
B-8750 Waregem
www.amecgroup.be
Tel +32(0)56 74 20 00
Fax +32(0)56 74 20 01

gecertificeerd volgens ISO9001

ARCHITECT
RIJZENDE

MIROM R.
OOSTNIEUWKERKSESTEENWEG 121
B-8800 ROESELARE
TEL.: 051/26 03 55 FAX.: 051/26 03

Algeron Circle

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

INTERN FILENUMMER :	0223719.00.023(0)	EDNHEID :	CM	SCHAAL :	1/250	REV.
FASE	M-ARCHEOLOGIE	PLANNUMMER :	M-0223719.00-01-200-0			